

รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชหัตถเลขาเตือน เจ้าพระยามหินทรฯ เรื่องอะไร? ทำไม?

เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) สืบเชื้อสายมาจากข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยมีศักดิ์เป็นเหลนของเจ้าพระยาพระคลัง (ฉิม) เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเกิดเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2364 ต่อมาได้รับการถวายตัวโดยบิดาคือหลวงจินดาพิจิตร (ด้วง) เป็นข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ 4 ตั้งแต่ยังทรงพระผนวชอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ว่ากันว่าเป็นศิษย์เอกที่โปรดปรานของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎมาก

เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล)

เมื่อเจ้าฟ้ามงกุฎเสวยราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ 4 แล้วจึงโปรดให้เจ้าพระยามหินทรฯ เป็น “เจ้าหมื่นสรรเพธภักดี” หัวหมื่นมหาดเล็ก

ใน พ.ศ. 2400 รัชกาลที่ 4 รับสั่งให้เจ้าหมื่นสรรเพธภักดีเดินทางไปกับคณะราชทูตเครื่องราชทูตของตระกูลขุนนาค เพื่อทำหน้าที่หน่วยสอดแนมพิเศษแก่พระองค์ ดังความในพระราชหัตถเลขาหลายฉบับของรัชกาลที่ 4 ถึงเจ้าหมื่นสรรเพธภักดี มีลักษณะการปรับทุกข์และการระบายความกับข้าหลวงคนสนิทของพระองค์แทน ดังเช่น

“ด้วยพ่อเพงเป็นคนเดิมต้นเรือนของข้า ข้าควรพูดกับเจ้าของตัวตรงๆ ไม่ควรจะอ้อมค้อมไปหาคนห่างๆ ให้ข้าได้ความลำบากแลเป็นคนนอกเลย ข้าอ่านหนังสือของคนอื่นไม่พอใจเลย”

ทว่าพระเมตตาที่ได้รับนี้ ก็ทำให้ชื่อเสียงของท่านเป็นที่ “ระแวง” ของขุนนางระดับเสนาบดีผู้ใหญ่ จนอาจจะเป็นภัยกับตัวท่านเองในภายหลัง

รัชกาลที่ 4 ซึ่งได้ทรงอุปถัมภ์และทรงสนับสนุนเจ้าพระยามหินทรฯ ให้ก้าวหน้าในทางราชการ จึงทรงมีความกังวลห่วงใยว่า อาจจะทำงานไปกระทบกระทั่งผู้มีบุญวาสนาที่เหนือกว่าเจ้าพระยามหินทรฯ อยู่ก็เป็นได้ ทั้งนี้เพราะอุปนิสัยใจคอของเจ้าพระยามหินทรฯ นั้นเป็นคนตรง คงเส้นคงวา และไม่คอยยอมใคร จึงอาจมีท่านผู้ใหญ่ไม่พอใจเอาได้

จึงเป็นที่มาของการที่พระองค์ทรงตักเตือนเจ้าพระยามหินทรฯ อยู่เนืองๆ ให้ระวังตัวไว้ อย่าให้เป็นที่รังเกียจของท่านผู้ใหญ่ที่ปกครองบ้านเมืองอยู่ดังพระราชหัตถเลขาต่อไปนี้

“ตัวเจ้ากับข้าก็ใช้เนื้อเชื้อไข แต่ได้เลี้ยงดูมาแต่เล็กรักเหมือนลูก ครั่งนี้เจ้ากับข้าจะแยกกันอยู่แยกกันไป ตัวเจ้าแต่ก่อนรักษาตัวไม่ดี ให้เป็นที่รังเกียจผู้หลักผู้ใหญ่ ต่อไปภายนอกหน้าไม่มีข้าแล้ว แต่ทำอย่างนี้จะรักษาตัวไปไม่ได้ ให้กลับไปรักษาตัวเสียใหม่ จะทำการสิ่งใดให้เอาเสียงผู้ใหญ่เป็นที่ตั้งจึงจะดี เจ้าอย่าถือตัวว่า มั่งมีศรีสุข ข้าจะล่ำเล้าเจ้าเหมือนกับสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์ล่ำเล้าข้ากับหาบ่นว่า ลูกเต้าได้ทรัพย์สินเงินทองก็เพราะบิดามารดาไม่ใช่หรือ การต่อไปข้างหน้าไม่มีตัวข้าแล้ว เจ้าอุตล่ำรักษาตัวให้จงดี”

รัชกาลที่ 4 ยังได้รับสั่งให้เจ้าพระยามหินทรไปหาเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ เพื่อฝากเนื้อฝากตัวของพี่บารมีต่อไป

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกำลังทรงพระประชวรหนัก เจ้าพระยามหินทรก็หลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางการเมืองในราชสำนัก จึงหันไปเอาดีทางด้านตั้งคณะละครจรมีชื่อเสียงโด่งดังว่า “ละครเจ้าพระยามหินทร”

ทว่าชื่อเสียงและเกียรติคุณในความเถรตรงของเจ้าพระยามหินทรก็ยังคงเป็นที่ยอมรับของรัชกาลที่ 5 เช่นเดียวกันกับในรัชกาลที่ 4 เมื่อทรงประกาศจัดตั้งสภารัฐมนตรีขึ้นเป็นครั้งแรก พ.ศ. 2427 ทรงพิจารณาว่า เจ้าพระยามหินทร ซึ่งขณะนั้นเป็น พระยาราชาสุภาวดี ว่าเป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถ ทรงแต่งตั้งให้เป็น “ประธานคณะที่ปรึกษาว่าราชการแผ่นดิน” หรือที่เรียกในสมัยนั้นว่า “เคาน์ซิลออฟสเตตส์” (Council of States) ประกอบด้วยอธิรัฐมนตรีจากตระกูลขุนนางสำคัญ และต่อมาได้ทรงสถาปนาให้มีเกียรติยศสูงชันเป็นเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง

ข้อมูลจาก

ไกรฤกษ์ นานา. “ ‘ซานพระศรี’ ของเจ้าพระยามหินทร สอนมวยคู่ขัดแย้ง ต้นรัชกาลที่ 5” ใน, ศิลปวัฒนธรรม กุมภาพันธ์ 2561

“รัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชหัตถเลขาเตือน เจ้าพระยามหินทร์ เรื่องอะไร? ทำไม?” [ออนไลน์] เผยแพร่วันที่ 16

มีนาคม พ.ศ.2564 เข้าถึงข้อมูลวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2564 จาก

https://www.silpa-mag.com/history/article_64478?fbclid=IwAR1_DMXANvyaYO0zlOcK4eKcY-zCZTL97s24agReB8EQQaplcvE7jLyBFA8